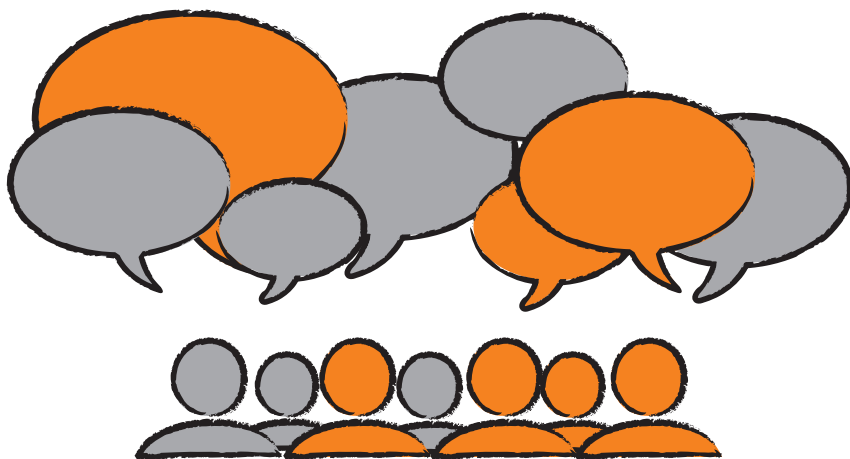

entuzjaści edukacji

Polityka językowa w Europie

K. Kutylowska

Europejskie Badanie Kompetencji Językowych – ESLC. Raport krajowy 2011

*A. Gajewska-Dyszkiewicz, M. Grudniewska, F. Kulon,
K. Kutylowska, K. Paczuska, L. Rycielska, M. Szpotowicz*

Badania i raporty opracowane w ramach projektu „Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego”.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

*entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Polityka językowa w Europie

Choć Europa jest drugim pod względem wielkości kontynentem świata, to na tej stosunkowo niewielkiej powierzchni skupia się prawdziwe bogactwo kultur, religii i języków. Z jednej strony taka różnorodność stanowi impuls do wymiany ubogających doświadczeń i otwarcia na inne społeczności, ale z drugiej strony może być również źródłem problemów, takich jak trudności w komunikacji. Duże organizacje europejskie – instytucje Unii Europejskiej oraz Rada Europy, regularnie publikują rekomendacje w dziedzinie polityki językowej tak, aby była ona jak najbardziej spójna i efektywna.

Celem raportu „**Polityka językowa w Europie**” opracowanego w Pracowni Języków Obcych IBE jest naświetlenie założeń oraz kierunków działań w zakresie europejskiej polityki językowej oraz zaprezentowanie, jak rozwiązania przyjęte w Polsce wpisują się w te działania.

W rozdziale 1. raportu znajdziemy przegląd najważniejszych **dokumentów opublikowanych przez instytucje Unii Europejskiej oraz Radę Europy**, które w ciągu ostatnich dziesięcioleci wyznaczały główne kierunki działań w dziedzinie komunikacji językowej. W dokumentach opublikowanych w ostatnich latach na pierwszy plan wysuwa się kilka zagadnień dotyczących kluczowych obszarów realizacji polityki językowej. Kwestiom tym poświęcono kolejne rozdziały raportu.

Znajomość języków jest przede wszystkim ważna z punktu widzenia funkcjonowania na rynku pracy. W rozdziale 2. omówiono szczegółowo **związek pomiędzy polityką językową a gospodarką**.

Rozdział 3. omawia kwestię **wielojęzyczności Europy**, która jest widoczna zarówno na poziomie systemu językowego UE, jak i działań UE i Rady Europy na rzecz ochrony i promocji języków mniejszościowych oraz języków imigrantów. Ze względu na rosnącą liczbę języków i narodowości w państwach europejskich, rośnie również grupa uczniów, dla których język nauczania nie jest jednocześnie językiem rodzimym. Z taką sytuacją spotykamy się coraz częściej również w polskich szkołach, ze względu na systematycznie rosnący odsetek imigrantów w naszym kraju.

W rozdziale 4. przedstawiono **organizację nauczania języków w szkołach w Europie**, a także wskazano główne kierunki przemian w tej dziedzinie.

Rozdział 5. pokazuje, że realizacja założeń polityki językowej wykracza poza przestrzeń klasy szkolnej. Komisja Europejska podkreśla od lat potrzebę stworzenia środowiska przyjaznego językom (ang. *language-friendly environment*). Na tej płaszczyźnie ogromną rolę mają do odegrania media. W Polsce potencjał mediów w zakresie uczenia się języków jest wciąż niewykorzystany i dlatego mediom poświęcono tak dużo uwagi.

Najważniejsze rekomendacje dla polityki językowej w Polsce

W oparciu o analizę dokumentów instytucji UE oraz Rady Europy, a także przegląd różnorodnych opracowań dotyczących uczenia się i nauczania języków obcych zaproponowano rekomendacje dla polityki językowej realizowanej w Polsce. Poniżej przedstawiono najważniejsze z nich.

- zachęcanie szkół do poszerzania oferty językowej oraz motywowanie uczniów do uczenia się różnych języków obcych
- przeorganizowanie procesu nauczania języków obcych w kierunku większej specjalizacji i osadzenia nauczania w określonym kontekście, np. poprzez kursy językowe związane z konkretnymi zawodami w szkołach zawodowych i wyższych oraz

wprowadzenie zintegrowanego nauczania przedmiotowo-językowego w szkolnictwie zawodowym

- zwiększanie mobilności wśród różnych grup uczniów i studentów (staże i praktyki za granicą dla studentów szkół o profilu zawodowym)
- rozwijanie rzeczywistej wielojęzyczności Polaków przez wprowadzenie obowiązkowej nauki dwóch języków obcych na studiach
- cykliczne prowadzenie kampanii społecznych podkreślających wartość znajomości języków obcych oraz rozwiewających mity związane z uczeniem się języków
- wspieranie sukcesywnego wprowadzania napisów przy emisji obcojęzycznych programów w telewizji publicznej, także w programach dla dzieci
- zbudowanie sieci wymiany dobrych praktyk pomiędzy instytucjami uczącymi języków obcych
- opracowanie metod pomiaru i oceny kompetencji językowych związanych z konkretnymi zawodami lub środowiskami

Pełną wersję raportu „Polityka językowa w Europie” można znaleźć na stronie internetowej www.eduentuzjasci.pl w zakładce „Badania”

Europejskie Badanie Kompetencji Językowych – ESLC Raport krajowy 2011

Badanie ESLC (European Survey on Language Competences) to pierwsza okazja do porównania poziomu znajomości języków obcych wśród europejskich uczniów kończących obowiązkową naukę szkolną, w Polsce – gimnazjum. To również możliwość przyjrzenia się różnorodności systemów nauczania i kontekstów, w jakich młodzież uczy się języków obcych oraz źródło informacji o tym, jakie czynniki wpływają korzystnie, a jakie niekorzystnie na wyniki uczniów. Badanie to stwarza unikalną możliwość cyklicznego monitorowania umiejętności językowych młodych Europejczyków i trendów w edukacji językowej w skali europejskiej i krajowej.

Opracowany przez Pracownię Języków Obcych IBE raport krajowy poświęcony jest analizie osiągnięć polskich gimnazjalistów w zakresie języka angielskiego i niemieckiego oraz tych zagadnień poruszanych w badaniu, które są istotne dla polskiego kontekstu nauki i systemu edukacji językowej. Rozdziały 1. i 2. skrótowo omawiają koncepcję badania, jego metodologię oraz narzędzia badawcze. Rozdział 3. referuje wyniki młodzieży ze wszystkich krajów uczestniczących w badaniu oraz główne czynniki wpływające na efekty nauczania języków obcych w Europie. Rozdział 4. poświęcony jest szczegółowej prezentacji wyników polskich gimnazjalistów. Rozdział 5. przedstawia analizy socjodemograficznych uwarunkowań umiejętności. Natomiast rozdziały 6-9 omawiają szerzej domowy i szkolny kontekst nauczania języków.

Kontekst badania

Badanie ESLC zostało przeprowadzone z inicjatywy Komisji Europejskiej. Jego wyniki posłużą do monitorowania poziomu umiejętności językowych uczniów w perspektywie celów określonych podczas szczytu Rady Europejskiej w 2002 roku – podniesienia kompetencji kluczowych wśród Europejczyków, w tym znajomości co najmniej dwóch języków obcych.

Do badania przystąpiło 16 wspólnot językowych z 14 krajów: Anglia, Belgia (wspólnota flamandzka, frankofońska i niemieckojęzyczna), Bułgaria, Chorwacja, Estonia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Malta, Polska, Portugalia, Słowenia oraz Szwecja.

Cele badania

Celem badania ESLC był pomiar umiejętności językowych europejskiej młodzieży w sposób umożliwiający porównanie poziomu umiejętności uczniów uczących się różnych języków obcych w ramach różnych systemów oświaty.

Dążeniem autorów badania było również zebranie danych kontekstowych na temat nauczania języków obcych w poszczególnych krajach uczestniczących w badaniu, a przez to lepsze rozumienie uwarunkowań osiągniętych rezultatów.

Zebrane dane posłużą do stworzenia Europejskiego Wskaźnika Kompetencji Językowych (European Indicator

of Language Competence, EILC). Wskaźnik ten pozwoli na syntetyczne ujęcie poziomu biegłości językowej uczniów i monitorowanie efektów wprowadzania polityki wielojęzyczności w poszczególnych krajach członkowskich UE.

Uczestnicy badania

W każdym kraju do badania przystąpiła reprezentatywna próba uczniów szkół ponadpodstawowych (na poziomie edukacyjnym ISCED 2 lub ISCED 3). Ogółem w badaniu wzięło udział blisko 54 tysiące nastoletnich Europejczyków, w tym, 3324 polskich uczniów trzeciej klasy gimnazjum.

Badaniem objęto również nauczycieli języków obcych oraz dyrektorów szkół. W Polsce było to 399 nauczycieli oraz 124 dyrektorów ze 146 gimnazjów.

Narzędzia badawcze

W badaniu zastosowano pisemne testy w zakresie rozumienia tekstów pisanych, rozumienia ze słuchu i tworzenia wypowiedzi pisemnych w języku obcym. Każdy uczeń przystępował do testów z jednego języka obcego sprawdzających dwie spośród trzech wyżej wymienionych, losowo wybranych sprawności językowych. Wyniki testów językowych wyrażone zostały w odniesieniu do poziomów: A1, A2, B1, B2 skali biegłości językowej Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego.

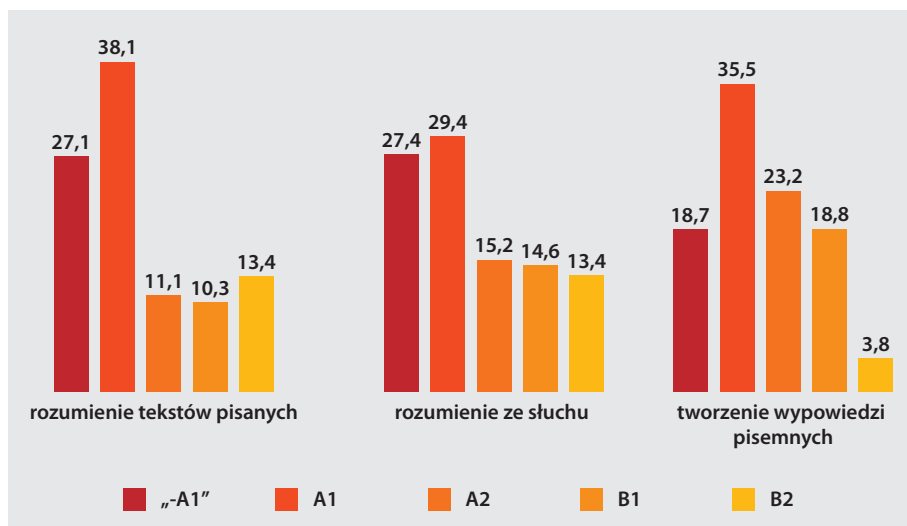
W każdym kraju badano poziom znajomości dwóch najczęściej nauczanych języków obcych spośród: angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego i włoskiego. W Polsce przeprowadzono testy z języka angielskiego i niemieckiego. W badaniu ankietowym wykorzystano kwestionariusze dotyczące nauki i nauczania języków obcych przeznaczone dla uczniów, nauczycieli i dyrektorów szkół.

Najważniejsze wyniki badania ESLC w Polsce

Umiejętności językowe uczniów – język angielski

- Ponad połowa badanych gimnazjalistów osiągnęła wyniki na poziomie A1 albo niższym. Udział uczniów, których kompetencje językowe odpowiadają poziomowi A2 wynosi 11-23%, w zależności od badanej sprawności językowej. Jednocześnie jedna czwarta uczniów osiągnęła poziom biegłości językowej oczekiwany od absolwentów szkół ponadgimnazjalnych – B1 lub B2.

Poziom umiejętności językowych gimnazjalistów w zakresie języka angielskiego w podziale na badane sprawności

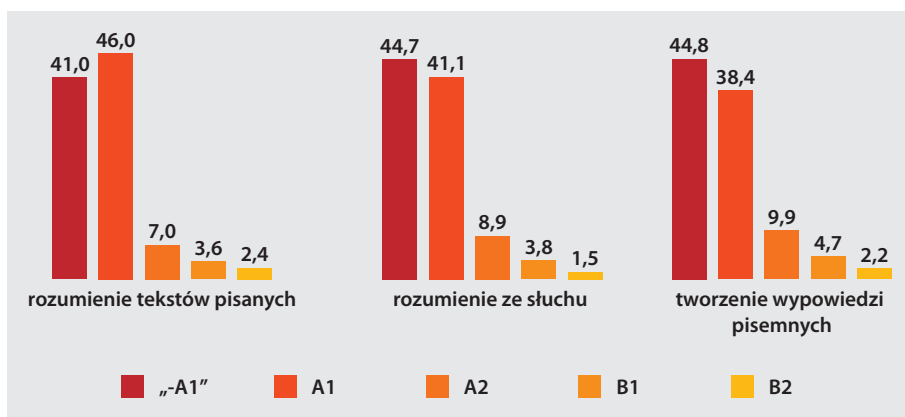

A1-A2: poziom początkującego użytkownika języka w skali ESOKJ; B1-B2: poziom samodzielnego użytkownika języka w skali ESOKJ; „A1”: poziom zdefiniowany na potrzeby badania ESLC, oznaczający niższy poziom umiejętności niż A1

Umiejętności językowe uczniów – język niemiecki

- Ponad 80% uczniów osiągnęło poziom A1 lub niższy, a około jedna dziesiąta uczniów osiągnęła poziom A2. Udział uczniów, których kompetencje w zakresie języka niemieckiego odpowiadają poziomowi B1 i B2 wynosi 5-7%, w zależności od badanej sprawności.

Poziom umiejętności językowych gimnazjalistów w zakresie języka niemieckiego w podziale na badane sprawności

A1-A2: poziom początkującego użytkownika języka w skali ESOKJ; „-A1”: poziom zdefiniowany na potrzeby badania ESLC, oznaczający niższy poziom umiejętności niż A1

Socjodemograficzne uwarunkowania wyników polskich uczniów

- Gimnazjaliści uczący się języka angielskiego, którzy uczęszczają do szkół zlokalizowanych w miastach liczących 20-100 tys. mieszkańców, osiągają lepsze wyniki w zakresie rozumienia ze słuchu i tworzenia wypowiedzi pisemnych niż ich rówieśnicy uczęszczający do szkół położonych na obszarach wiejskich. W przypadku języka niemieckiego nie odnotowano podobnej zależności.
- Uczniowie mieszkający w miastach osiągnęli wyższy wynik w tworzeniu wypowiedzi pisemnych w języku angielskim niż uczniowie mieszkający na obszarach wiejskich. W przypadku języka niemieckiego miejsce zamieszkania ucznia nie wyjaśnia różnicowania w wynikach testu.
- Poziom wykształcenia rodziców wpływa pozytywnie na poziom umiejętności we wszystkich badanych sprawnościach językowych wśród gimnazjalistów uczących się języka angielskiego. Dla uczących się języka niemieckiego zaobserwowano analogiczną zależność jedynie pomiędzy poziomem wykształcenia matki i wynikiem ucznia z testu tworzenia wypowiedzi pisemnych.

- Wraz ze wzrostem pozycji zawodowej rodziców i zasobów materialnych rodziny wzrasta poziom umiejętności językowych uczniów we wszystkich badanych sprawnościach językowych zarówno w przypadku języka angielskiego, jak i niemieckiego.
- Nie zanotowano istotnych statystycznie różnic w poziomie umiejętności językowych chłopców i dziewcząt w żadnym z badanych języków.

Kontekst uczenia się i nauczania polskich uczniów języka obcego

- Nowe i tradycyjne media są głównym źródłem pozaszkolnej ekspozycji na język obcy badanych uczniów, przy czym liczba uczniów korzystających z mediów anglojęzycznych jest zdecydowanie większa od liczby uczniów korzystających z mediów niemieckojęzycznych. Uczniowie o najniższym poziomie umiejętności częściej niż uczniowie osiągający najwyższe wyniki deklarują całkowity brak kontaktu z językiem obcym poprzez media.
- Gimnazjaliści mają pozytywny stosunek do nauki języków obcych, lekcji języka obcego, nauczycieli oraz siebie jako uczących się języków obcych. Pozytywne oceny dotyczą znacznie częściej języka angielskiego niż języka niemieckiego. Przekonanie o możliwości poradzenia sobie z nauką języka jest pozytywnie skorelowane z poziomem umiejętności językowych uczniów.

- Zdecydowana większość uczniów uważa, że ich rodzice nie znają badanego języka obcego wcale lub znają go bardzo słabo. Deklarowana przez uczniów znajomość języków wśród rodziców jest jedną z najniższych w Europie.
- Dla większości gimnazjalistów angielski jest językiem, od którego rozpoczynali naukę języków obcych. Był on też częściej kontynuowany przez kolejne lata nauki. Jest postrzegany jako najbardziej przydatny przedmiot szkolny – istnieje pozytywny związek między przekonaniem o przydatności lekcji języka angielskiego a poziomem umiejętności językowych uczniów.
- Badane aspekty organizacji i realizacji nauczania języka obcego w gimnazjum nie pokazują zasadniczych różnic w procesie dydaktycznym dla języka angielskiego i niemieckiego.
- Dominujące formy organizacji pracy na lekcji to praca indywidualna uczniów oraz wypowiedzi nauczyciela do całej klasy. Zdecydowanie rzadziej uczniowie pracują w grupach.
- Deklaracje uczniów sugerują stosunkowo małą intensywność posługiwania się nauczonym językiem na lekcjach języka obcego.
- Technologie informacyjno-komunikacyjne są rzadko wykorzystywane w nauczaniu języka obcego w szkole.
- Wymiany międzynarodowe w ostatnich trzech latach zorganizowała co trzecia polska szkoła. Częściej wymiany międzynarodowe dotyczą uczniów uczących się języka niemieckiego.
- Średnia wieku polskich nauczycieli języka angielskiego i niemieckiego, uczących w gimnazjum jest niska – ponad połowa z nich nie przekroczyła 35. roku życia. Badani nauczyciele posiadają wyższe wykształcenie i kwalifikacje do nauczania języka obcego w szkole.
- Badani germaniści pracujący w polskich gimnazjach mają nieco dłuższy staż nauczania języka oraz wyższy stopień awansu zawodowego niż ich koledzy uczący języka angielskiego. Nauczyciele języka niemieckiego mają także częstszy kontakt z nauczonym językiem poprzez wyjazdy do krajów niemieckojęzycznych.

Pełną wersję raportu będzie można znaleźć na stronie internetowej www.eduentuzjasci.pl w zakładce „Badania”.

Instytut Badań Edukacyjnych

Głównym zadaniem Instytutu jest prowadzenie badań, analiz i prac rozwojowych przydatnych w rozwoju polityki i praktyki edukacyjnej.

Instytut zatrudnia ponad 150 badaczy zajmujących się edukacją – pedagogów, socjologów, psychologów, ekonomistów, politologów i przedstawicieli innych dyscyplin naukowych – wybitnych specjalistów w swoich dziedzinach, o różnorodnych doświadczeniach zawodowych, które obejmują, oprócz badań naukowych, także pracę dydaktyczną, doświadczenie w administracji publicznej czy działalność w organizacjach pozarządowych.

IBE realizuje projekty systemowe: „Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego” – Entuzjaści Edukacji, „Opracowanie założeń merytorycznych i instytucjonalnych wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji oraz Krajowego Rejestru Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie” (KRK), „Badanie dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej” (EWD), „Ogólnopolskie badanie umiejętności trzecioklasistów” (OBUT). Projekty są współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Publikacja została wydrukowana na papierze ekologicznym.

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa

tel. +48 22 241 71 00 | ibe@ibe.edu.pl | www.ibe.edu.pl